
ГЕНЕАЛОГІЯ

---

*Грінько Н.
(м. Київ)*

ПОХОДЖЕННЯ РОДУ КНЯЗІВ ВИШНЕВЕЦЬКИХ

Із здобуттям незалежності в історичній науці України сталися великі зміни, пов'язані з відродженням досліджень тих проблематичних історичних питань, яким не приділялася увага за радянських часів. В останні роки світ побачив декілька ґрунтовних генеалогічних досліджень загального характеру.

Це праці Н. Яковнеко «Українська шляхта з кінця XIV ст. до середини XVI ст.» і Л. Войтовича «Князівські династії Східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.). Склад, суспільна і політична роль: історико-генеалогічне дослідження». Проте проблема походження одного з найвідоміших українських князівських родів – Вишневецьких – не стала в них предметом спеціального розгляду.

Завданням цієї статті є дослідження основних обставин формування генелогії князівського роду Вишневецьких, а також розкриття процесу розвитку наукової думки з даної проблематики на протязі всього періоду її творення.

У XVI–XVII ст. найбільшими магнатами – землевласниками на українських землях виступають волинські князі, серед яких особливо вирізняються Вишневецькі. Вишневецькі були одним із наймогутніших і найвпливовіших князівських родів спочатку у Великому князівстві Литовському, а потім і у Речі Посполитій. Своїми величезними маєтностями вони володіли майже на таких самих підставах, що і старі удільні князі, а саме без будь-якої адміністративної залежності від місцевих господарських намісників-старост [1]. Опис волинських замків 1545 р. поділяє місцевих князів на «головних», «менших» і «повітників». До «головних» відносилися лише найбагатші і наймогутніші магнати. Серед них одними з перших названі і Вишневецькі [2].

Проте питання щодо походження цього князівського роду і досі залишається невирішеною проблемою, з якої серед істориків не існує єдиної точки зору. Відомо лише, що у 1482 р. Вишневецькі остаточно виділилися в окремий уділ князя Михайла Васильовича внаслідок розподілу Збарзької вотчини [3].

Перший досвід розподілу Збаражчини на «дельниці» належить до 1463 р., коли князі Василь, Семен і Солтан, сини Василя Федоровича Несвізького розділили свою вотчину. Таким чином утворилося три уділи: Збарзький, Колоденський і Вишневецько-Маневський, які існували окремо до смерті князя Солтана Васильовича у 1475 р., коли його уділ був розділений між іншими спадкоємцями: князем Семеном Васильовичем Колодинським,

якому дістався Манів, і князем Михайлом Васильовичем, старшим сином Василя Васильовича Збараського, якому дістався Вишневець [4].

Остаточо Вишневецьчина виділилася в окремих уділ після поділу Збаражчини у 1482 р. між синами Василя Васильовича Збараського. Власником Вишневецьчини і родоначальником усіх подальших князів Вишневецьких став старший син Василя Васильовича – Михайло Васильович Збараський-Вишневецький [5].

Ці факти яскраво свідчать про те, що рід Вишневецьких є відгалуженням або гілкою на генеалогічному дереві князів Збараських.

Що ж до походження князів, які володіли Збаражчиною до її поділу, то існує кілька версій. Найбільш поширеною версією, яка до середини XIX ст. мала значення загальноприйнятого наукового положення, вважається гіпотеза про литовське походження волинських князів Несвізьких і їхніх нащадків. За литовською версією, родоначальником удільних володарів Збаражчини у XV ст. був Дмитро-Корибут, син Ольгерда Гедиміновича, який замість уділу на Сіверщині, отримав наприкінці XIV ст. (близько 1396 р.) від великого князя Вітовта нові володіння на Поділлі і Волині, зокрема й Кременець. Засновані ним у південній частині Волині замки – Вишневець і Збараж, Дмитро-Корибут передав своєму синові Федору (Федькові), князеві Несвізькому. Ця версія підтримується старими польськими геральдиками, як і пізнішими дослідниками історії Волині і окремих її князівств [6]. У польській історичній літературі середини XIX ст. також була поширена думка про литовське походження старих власників Збаражчини, з тією лише різницею, що їх родоначальниками називається не Федір Корибутович, а його брат, Іван Корибутович [7].

Присвоєння княжими родами на Волині особливих «*przydomców*», що вказували на їх походження від роду Гедиміновичів-Ягеллонів, за деякими версіями, було справою самих же представників княжих родів. Прагнення до присвоєння родових Ягеллонських імен, із власної ініціативи князів, особливо стає помітним після Люблінської унії, коли припинилася династія Ягеллонів і встановилася виборча система наступництва влади господарів польсько-литовських [8].

Представники видатних князівських родів вигадували родословні і взагалі намагалися встановити родинні зв'язки з колишньою династією Ягеллонів і цим підняти династичне значення своїх родів. Присвоєне князями Збараськими і Вишневецькими незабаром після Люблінської унії родові імена «Корибутів», однієї з побічних Ягеллонських ліній, ставило їх (особливо ж Вишневецьких, які вже у XVI ст. виділялися серед інших литовсько-руських князів своїми багатствами та розмірами володінь) прямо в ряди кандидатів на королівський трон, що і було пізніше досягнуто представниками дому князів Вишневецьких.

Перший досвід присвоєння Ягеллонського імені «Корибутів» належить князеві Стефану Андрійовичу Збараському. У акті за 1579 р. цей князь титулується так: «кнежата Стефанъ Корибутовичъ Збаражскій, воевода Троцкій» [9]. Потім у XVII ст. династичне ім'я Корибутів стає загальноновизнаним родовим «*przydomkiem*» князів Вишневецьких. Так в інструкції волинських послів 1639 р. відомий князь Ієремія Вишневецький згадується під наступним титулом: «*Oświecony książę Jego Mość Jeremi Korybut Wisniowiecki*» [10]. В інструкціях послів київських, волинських і брацлавських (1655, 1661 і 1662 р.) згадується «*jasny oświecony książę jego mość Dimitr Jerzy Korybut na Zbarażu Wisniowiecki*» [11]. У Волинській інструкції 1662 р. йдеться про п'ятьох князів Вишневецьких: Дмитра, Ієремію, Михайла, Томаша, Костянтина, усі – Корибути [12].

Перший досвід наукової, критичної розробки питання про литовське походження князів Несвізьких з'являються на початку ХІХ ст. Польські історики Стадницький і Бартошевич розкрили безпідставність версії про литовське походження першого, історично-достовірного власника Збаражчини – князя Федька Несвізького; вони вперше вказали на його суто руське, а не литовське походження. Вони також не визнають родового зв'язку між першим власником Збаражчини, князем Федором Несвізьким, і його наступниками – князями Збараськими і Вишневецькими, прямо відкидаючи їх князівське походження й причисляючи до боярського роду Мокосіїв [13]. Але лише польському історичному Вольфу вдалося документально довести спільність роду Вишневецьких і Збараських, то їх походження від руського, а не литовського кореня. Вольф викрив легендарний характер даних, якими оперує у своїх працях Стрийковський, про Дмитра-Корибута, як про удільного князя Кременецького, який нібито і заснував основні центри Збаражчини – Вишневець і Збараж, а потім передав їх своєму нащадкові, князю Федькові Несвізькому, ніби-то синові Дмитра Корибута [14].

Легенда Стрийковського, за справедливим зауваженням Вольфа, заперечується свідченнями литовсько-руського літопису, виданого Даниловичем [15]. Згідно цього джерела, Корибут зі своїми синами ніколи не був ні подольським, ні волинським удільним князем. А Федір Корибутович і Федько Несвізький, які ототожнювалися Стрийковським і польськими геральдиками, були насправді лише сучасниками. Нарешті, свідчення польських геральдиків про наступних власників Збаражчини, як про нащадків Корибутовичів, категорично відкидається родословною литовських князів, яка була складена у першій половині ХVІ ст., тобто у той час, коли ще не була відома версія про литовське походження князів Несвізьких та пізніших князів Збараських і Вишневецьких. За свідченням родословної, рід Корибута припинився у першому ж поколінні: жоден із синів Корибута не залишив після себе нащадків [16]. У родословній литовських князів про синів Корибута записано так: «Корыбутове сынове Иванъ да Жигимонть да Федоръ бездетны».

Отже, можна вважати цілком доведеним положення про те, що перший удільний князь Збаражчини Федько Несвізький не належав до литовських князів роду Гедиміновичів. Що ж стосується «отчичей и дедичей», які володіли Збаражчиною після князя Несвізького, то з кінця 60-х років ХІХ ст. між польськими істориками Волині досить міцно утвердилась думка про те, що «отчичи» ці не мали нічого спільного з першим власником Збаражчини, і належали не до князівського, а до простого боярського роду, і лише пізніше свавільно привласнили собі князівський титул разом з династичним «przydomek» Корибутів. Ця думка була висунута вперше досить нерішуче Стадницьким і розвинута та обгрунтована Бартошевичем, Стецьким і Яблоновським [17].

Підставою саме для такого трактування проблеми став привілей, даний у 1442 р. Казиміром-Ягеллоном Денискові Мокосею на Збараж, який був відданий йому у пожиттєве володіння і на маєтність із 19 сіл (у Кременецькій волості), пожалувавши йому «на вічні часи» [18]. Обидва ці пожалування, на думку згаданих істориків, утрималися за нащадками Мокосея, які пізніше почали іменуватися князями Збараськими і Вишневецькими.

Але і ця версія спростовується безперечними документальними даними. Із них витікає, що «отчичи и дедичи», які володіли Збаражем з околичними волостями після Дениски Мокосея, іменувалися не Мокосеями, а князями Несвізькими, по імені першого удільного князя Збаражчини [19]. Згаданий вище розподіл Збаражчини у 1463 р. на ділянки між Збараськими спадкоємцями, відбувся між «Василіємъ, Семеномъ и Солтаномъ, сыновьями

Василія князя Несвицького» (онуками князя Федька Несвізького) [20]. Із іншого акту за 1461 р. видно, що один зі Збараських державців «князь Семень Васильевич Несвицькій» купив у Івашки Дичка його вотчину місто Рівне, яке увійшло у склад Колоденського уділу Збараських князів [21]. У 1570 році той же князь Семен Несвізький заповів своїй дружині Марії місто Рівне, яке незабаром перейшло разом з усім Колоденським уділом до їхньої дочки Ілини, одруженої з князем Костянтином Острозьким [22]. У 1518 р. король Сигізмунд I видав князеві Острозькому привілей на спадкове володіння Колодним, Рівним, Козлином, Хоциним та іншими маєтностями, які він отримав від діда та бабусі своєї дружини – Семена Васильовича Несвізького і його дружини Маріани Ровенської [23].

З іншого боку, одночасно із князями Несвізькими – отчичами і дідичами Збараського уділу, в актах другої половини XV ст. постійно згадуються нащадки Дениски Мукосія під їхніми родовими іменами Мукосіїв, Мукосійовичів, Мукосіїв-Денисковичів. Так у 1475 р., у судовій справі князів Михайла і Семена Збараських про розподіл уділу Солтана Збараського згадується серед свідків і Грінко Мукосійович, який засвідчив те, що у його присутності князі Збараські ділили свою вотчину [24]. Викладені факти свідчать про те, що після смерті Дениски Мукосія пожалуваний йому у пожиттєве володіння Збараж відійшов у розпорядження короля і потім, за новим пожалуванням, став вотчиною нащадків Федька Несвізького. Що ж стосується другого володіння Дениски, даного йому на «довічні часи» – маєтності із 19 сіл, розташованих на території не Збараської, а Кременецької волості, то воно, мабуть, після його смерті перейшло до його нащадків. У середині XVI ст. Денисковичі ще володіли трьома вотчинними селами (Вербоєм, Матвіївцем і Пешатинцем) з числа пожалуваних у 1442 р. Денискові Мукосію; усі інші поселення відійшли вже на той час до інших власників [25].

Припущення, вперше висловлене Стадницьким, про руське походження князя Федька Несвізького знаходить собі підтвердження у старовинній версії, записаній Длугошем і Львівським літописом. Длугош визнає руське походження князя Федька (*dux Fedko*), який дав у 1434 р. присягу на вірність королю Владиславу-Ягеллі, але при цьому помилково називає його князем Острозьким (*dux Fedko na Ostrogu*) [26]. Вольф також стверджує, що однойменні князі Острозький і Несвізький були сучасниками, крім того Острозькі ніколи не вважалися власниками Збаражу [27]. У Червоній Русі досить довго зберігалася версія про руське походження князів Вишневецьких, а з ними і інших відгалужень старого роду князів Несвізьких.

Заперечення, які за рівнем аргументації не поступалися попереднім висновкам, були сформульовані у статті Юзефа Пузини, що вийшла у 1911 р. і одразу ж викликала гостру наукову полеміку [28], яка отримала назву «генеалогічної війни». Пузина, окрім спеціальних аргументів (співставлення персоналій і гербових елементів, дослідження тощо), акцентував увагу на еволюції князівського прошарку в контексті політичної історії Великого князівства Литовського і вперше поставив питання про те, що генеалогічні легенди, витворення яких датується другою половиною XVI ст., відображали не так реальність, як особливості свідомості свого часу.

На думку Пузини, розсіювання представників династії Гедиміновичів по всій території держави, переміщення їх на отчинах, мішані шлюби при супутньому браку писемних джерел призводили до поступової втрати усвідомлення родової спільності. Але якщо Гедиміновичі у такий спосіб і могли з часом забути своє походження, то з нащадками Рюриковичів, як вважає дослідник, цього не траплялося ніколи. В очах руських князів XIV–XVI ст., за

плечима яких стояла 400-літня державна традиція, Гедиміновичі були людьми без минулого, онуками простолюдина конюха, узурпатора законної влади. Той факт, що вплив перших занепадав, а других – посилювався, тільки закріплював почуття антагонізму.

З іншого боку, вважає Пузина, у період, коли прокинувся інтерес до родоводів, тобто з другої половини XVI ст., вирішальну роль при їх конструюванні відіграла належність того чи іншого роду до православної церкви. Це автоматично ототожнювалося із руським походженням від Рюриковичів. Та Пузина наголошує на тому, що на цей час більшість Гедиміновичів була ще православною. Отже, за версією Пузини, волинські князівські роди розглядаються як нащадки Гедиміна. Останні традиційно поділялися на відгалуження, початки яких сягають сімох синів литовського князя. В Україні, де уділи в часи Гедиміна належали Наримунту, Ольгерду, Коріату і Любарту, це – Наримунтовичі, Ольгердовичі, Коріатовичі і Любартовичі. Дмитро-Корибут Ольгердович мав уділ у Сіверській землі та згодом був виведений Вітовтом звідти, а взамін отримав у держання Вінницю і Кременець, а у власність – Збараж, який у 1434 р. був остаточно підтверджений як вотчина синові Федькові, родоначальнику князів Збараських, Вишневецьких, Порицьких і Воронєцьких [29].

Можливо загадку походження князів Збараських-Вишневецьких вдалося б розгадати з'ясувавши питання про першопочаткове «гніздо» державців Збаражчини, яке дало їм родове ім'я князів «Несвізьких», але і воно є ще недостатньо дослідженим. Зазвичай вважається, що таким гніздом був Несвіж під Луцьком [30], але ця версія не підтверджується документально. Про це місто немає згадок у жодному з переліків поселень на Волині у XIII–XIV ст. Несвіж дійсно був першопочатковим удільним володінням князів Несвізьких; але уділ цей знаходився у північному Поліссі. Усі князі Несвізькі, про яких іде мова в джерелах майже до кінця першої чверті XV ст., були вихідцями з Литовської Русі, а не з Волині. Саме звідси бере свій початок рід князів Несвізьких. На території північного Полісся, ще до приєднання його до Литви, поблизу витоків Немана знаходився Несвіж з його волостю – удільне володіння місцевих руських князів. Державці Несвіжа, як вважають, підпорядковувалися київським, а можливо і сусіднім мінським князям [31]. Після приєднання Полісся до Литви, руські князі Несвізькі, які підкорилися великим князям литовським, продовжували володіти своїм уділом.

Перші відомості про князів Несвізьких литовської епохи належать останній чверті XIV ст. Серед осіб, які у 1387 р. дали королю Владиславі-Ягеллі у Луцьку поручальний запис у вірності служби Олехни Дмитровича, згадується і «Iwan Neswizki» [32]. Більше того, цей же самий «dux Iwan de Niesvics» підписав серед інших у 1403 р. акт великого князя Литовського Вітовта, у якому останній заявляє, що без відома короля Владислава не укладе миру з німецьким орденом [33]. Із актів останньої чверті XIV ст. видно, що в цей час князі Несвізькі, окрім свого уділу у Поліссі, володіли, також землями на Сіверщині, саме у Новгород-Сіверському князівстві, яке належало Дмитру-Корибуту.

Серед членів ради останнього, які у 1388 р. запряглися у вірності королю Владиславі-Ягеллу і короні польській за свого «господаря» Корибута і за себе «со всеми своими землями и городаы с бояры и с людьми», згадуються і «князья Григорій и Иванъ Несвизькіе» [34]. Після цього доля князів Несвізьких, які володіли уділом на Сіверщині, не відома. Можливо їх рід незабаром припинився, або ж у XV ст. вони перейшли на Волинь разом з іншими князями свого роду, які мешкали у Поліссі. Збереглася згадка про те, що «князь Федко», засновник роду князів Несвізьких на Волині, ще у 1430 р. володів литовським Несвіжем [35]. З того ж року князь Федько являється головним сподвижником

Свидригайла, живучи при ньому увесь час доки той був великим князем литовським [36]. Після того, як Свидригайло залишив у 1432 р. великокнязівський стіл, за ним перейшов до Південної Русі і князь Федько, де отримав від Свидригайла Подільське староство [37]. Мабуть, саме до цього часу слід віднести пожалування Свидригайлом князеві Несвізькому Збаражчини, яка і стала пізніше вотчиною князів Збараських та інших нащадків князя Несвізького. Родове ім'я «Несвицких» власники Збаражчини зберігали ще у першій чверті XVI ст. [38]. З тих пір у актах більше не згадувалися князі Несвізькі, замість них скрізь виступали представники окремих гілок, на які поділився рід старих князів Несвізьких. Нашадки їх існували аж до 30-х років XVIII ст. Раніше за всіх припинився рід князів Збараських. Останній його представник, князь Юрій Янушкович Збараський, каштелян Краковський, помер у 1620 р. Рід князів Вишневецьких припинився в особі Міхала Сервація Вишневецького, який помер у 1735 р. [39].

Отже, єдиним фактом, з яким погоджується більшість істориків, що займалися проблемою походження князів Вишневецьких, є спільне походження Вишневецьких і Збараських від князя Федька Несвізького. Саме він і вважається родоначальником князівського роду Збараських та їхніх пізніших відгалужень Вишневецьких, Порицьких і Воронєцьких. Питання про те, хто такий князь Федько і ким були його пращури, і досі залишається загадкою. Від становлення генеалогії як наукової дисципліни, тобто приблизно з середини XIX ст. і до початку Другої світової війни, точилася тривала науково дискусія, яка по суті лишилася незавершеною. Темний характер писемних і сфрагістичних джерел кінця XIII – першої половини XIV ст., куди сягає коріння українських князів, суперечливі свідчення давніх геральдистів (Б. Папроцького, Ш. Оскольського, В. Хаяловича, К. Несецького) відкривали широке поле для різнотлумачень і полярних висновків. Не останню роль у дискусії відіграли і позанаукові мотиви, як це сталося з версією про руське походження князів Вишневецьких. Адже йшлося про те, щоб визначити зв'язок могутніх князівських родів з домом Рюриковичів і тим самим ствердити безперервність династичної традиції на Україні–Русі, що відповідало офіційній ідеології Російської імперії. Версія про литовське походження князів Вишневецьких також має свої «за» і «проти». Досить переконливим є той факт, що після Люблінської унії 1569 р. доведення існування родинних зв'язків з литовською династією Гедиміновичів стало дуже актуальним, оскільки давало право честолюбним князям на королівський престол.

Спроба вивести походження князів Несвізьких також не дала особливих результатів, оскільки точно визначити мали вони руське походження чи литовське неможливо за браком документів.

На жаль, найгрунтовнішими працями з питання походження князівських родів є праці, написані до Другої світової війни. Після цього питання князівської генеалогії втрачає свою актуальність і зараз майже не досліджується.

Використана література:

1. Леонтович Ф.И. Очерки по истории Литовско-русского права. – СПб, 1894. – СПб., 1894. – С. 199.
2. Там же. – С. 243.
3. Archiwum Książat Lubartowiczów Sanguszkow w Sławusie wydane pod kierownictwem Z.Ł. Radzimińskiego. – Lwow, 1887. – Т. 1: 1366–1506 – S. 80–81.
4. Ibid. – S. 54–55.
5. Ibid. – S. 80–81.

6. Paprocki F. Herby rycerstwa polskiego, zebrane, wydane r.p. 1584 / wyd. J. Turowski. – Kraków, 1858. – S. 862. Strykowski M.O. Kronika Polska, Litewska, Żmódzka i wszystkiej Rysi Kijowskiej, Siewierskiej, Wjłhinskiej – Бм., 1846, – S. 58, 101–102.
7. Энциклопедыя Пowszechna. – Warszawa, 1867. – Т. 27. – S. 229.
8. Sokolowski i Radziminski, Wstep do listów księcia Jerzego Zbarazkiego, kasztelana Krakowskiego z lat 1621–1631 // Archiwum Komisji historycznej Akademii umiejętności. – Krakow, 1880. – Т. II. – S. 6–7.
9. Леонтович Ф.И. Указ. соч. – С. 334.
10. Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные Археологической комиссией. – СПб., 1848. – Т. III. – С. 114.
11. Архив Юго-Западной России. – К., 1861. – Ч. II. – Т. I: Постановление дворянских провинциальных сеймов в Юго-Западной России (1569–1654 гг.) / Под ред. М.Д. Иванышева. – С. 253, 277, 284, 386.
12. Там же. – К., 1888. – Ч. II. – Т. II: Акты для истории провинциальных сеймов Юго-Западного края во второй половине XVII в. (1654–1697 гг.) / Под ред. Н.В. Сторожено. – С. 10, 101, 124.
13. Там же. – С. 141–142.
14. Stadnicki K. Bracia Władzistawa Jagiełły Olgierdowicza Króla Polski, Wielkiego Xiecia Litwy. – Lwów, 1867. – S. 105–109; Bartoszewicz I. Dzieła. – Krakow, 1881. – Т. III: Studia historyczne i literackie. – S. 373, 378–380.
15. Strykowski M.O. Kronika... – Бм., 1846. – Т. II, – S. 58, 101–102.
16. Летописец Литвы и хроника русская. – Бм., 1827. – С. 52.
17. Леонтович Ф.И. Указ. соч. – С. 337.
18. Stadnicki K. Bracia Jagiełły... – S. 106, 109; Bartoszewicz I. Dzieła. – S. 378–379; Zrodta dziejowe opisane przez A. Jablonowskiego. – Warszawa, 1877. – Т. VI, – S. LXIX.
19. Акты относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные Археологической комиссией. – СПб., 1865. – Т. II. – № 73.
20. Archiwum Sanguszkow. – Т. I. – S. 54–55.
21. Ibid. – S. 54–55.
22. Ibid. – S. 53–54.
23. Stadnicki K. Synowie Gedemina. – Lwow, 1881. – Т. I, – S. 206.
24. Arch. Sang. – Т. III, – S. 166.
25. Ibid. – Т. I. – S. 70.
26. Архив ЮЗР. – К., 1890. – Ч. VII. – Т. II: Акты о заселении Юго-Западной России (1471–1668) / Под ред. М.Ф. Владимирского-Буданова. – С. 345.
27. Леонтович Ф.И. Указ. соч. – С. 341.
28. Wolff J. Kniaziowie litewsko-ruscy od konca XIV wieku. – Warszawa, 1895. – S. 156.
29. Яковенко Н.М. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. – К., 1993. – С. 88.
30. Леонтович Ф.И. Указ. соч. – С. 342.
31. Акты ЮЗР. – СПб., 1862. – Т. I. – № 64.
32. Wolff J. Kniaziowie. – S. 157.
33. Arch. Sang. – S. 8.
34. Леонтович Ф.И. Указ. соч. – С. 343.
35. Wolff J. Kniaziowie – S. 158.
36. Arch. Sang. – I, C. 8.
37. Wolff J. Kniaziowie – S. 157.
38. Wolff J. Kniaziowie – S. 158.
39. Кулиш П.А. История воссоединения Руси. – СПб., 1874. – Т. I. – С. 26.

*Легун Ю.
(м. Київ)*

ЦЕРКОВНІ ВІЗИТАЦІЇ XVIII – XIX СТ. ЯК ГЕНЕАЛОГІЧНЕ ДЖЕРЕЛО

Чи не першою в українській історіографії працею, предмет дослідження якої склали візитації, є стаття С. Дложевського, члена Подільського єпархіального історико-статистичного комітету. Наприкінці XIX ст. у Кам'янці-Подільському з його ініціативи